

HET SPIRITISME EN DE NATUURWETENSCHAP.

Het kan aan niemand, die de verschijnselen der intellectueele ontwikkeling met belangstelling en een open oog gadeslaat, onbekend zijn dat in de laatste jaren sommige als zoodanig erkende natuurkundigen openlijk voor de waarheid en werkelijkheid der zoogenaamd "spiritistische" verschijnselen — of spiritualistische, zooals zij in Engeland heeten — in de bres getreden zijn, en luide en bepaaldelijk hebben getuigd, dat zij *gezien* hadden, werkelijk en ontwijfelbaar gezien, wat met de gewoonlijk en door iedereen aangenomen natuurwetten in openbaren strijd was. Ik noem hier slechts het overbrengen van arbeidsvermogen zonder eenig zichtbaar "tusschenwerktuig", het oplichten en doen zweven van zware voorwerpen door de zoogenaamde "mediums", zoo het scheen zonder eenige stoffelijke verbinding van deze met het voorwerp, dat is voor den physicus niets anders dan het opheffen of buiten werking stellen van de wetten der zwaartekracht.

Het voorbeeld van wat men zulk een "geloofsbelijdenis" zou kunnen noemen, is, misschien reeds meer dan tien jaren geleden, gegeven door den engelschen chemicus CROOKES. Deze, toen nog slechts door de ontdekking van het derde der "spectraalmetalen", Thallium, algemeen bekend, is sedert beroemd geworden door zijn radiometer. Het is ontegenzeggelijk dat hij daardoor aan de physica niet alleen een nieuw werktuig, dat is een nieuw middel van waarneming en onderzoek, heeft geschonken, maar haar bovendien een geheel nieuwe klasse van verschijnselen heeft doen kennen, die tot de verst strekkende gevolgen kunnen leiden en gedeeltelijk reeds geleid hebben. Getuige zijn laatste uitkomsten aangaande "*radiant matter*".

En het is bij CROOKES niet gebleven. In den laatsten tijd heeft ook prof. ZÖLLNER te Leipzig, hierin spoedig ter zijde gestaan door zijne collega's FECHNER en WILHELM WEBER, allen physici van erkenden naam, openlijk de vaan van het spiritisme opgeheven en bekend gemaakt ¹

¹ Zie het derde deel van ZÖLLNER'S *Wissenschaftliche Abhandlungen* en de bijlagen van "*das Skalenphotometer*" van denzelfden schrijver. Leipzig, L. Staackmann.

dat zij, voornamelijk door het bekende "medium" SLADE en door den biologist "professor HANSEN", verschijnselen hadden zien voortbrengen, die na rijp onderzoek aangaande de volkomen werkelijkheid daarvan hen overtuigd hadden, ten volle en onvoorwaardelijk overtuigd, van het recht van bestaan der spiritistische feiten en begrippen.

De belangrijkheid van zulke getuigenissen van zulke geleerden valt niet te ontkennen. Geen echt natuurkundige, wien het om waarheid en niets dan deze te doen is, kan, meen ik, ze vernemen zonder daardoor te worden aangespoord om nogmaals, zoo ernstig en onpartijdig als hem dit maar immer mogelijk is, na te gaan wat hem noopt om steeds aan zulke feiten alle geloof te blijven weigeren. Is het mogelijk aan te nemen, zoo vraagt hij zich zelve af, dat CROOKES en ZÖLLNER beide, om van de anderen niet te spreken, bij hun zoo lang voortgezet en zoo nauwlettend uitgevoerd onderzoek, zich voortdurend en ten eenemale bedrogen hebben? En dan merkt hij op, als hij de geschiedenis van de ontdekkingen des eersten nagaat, hoe deze daarbij steeds onmiskenbaar blijken heeft gegeven van genialiteit, meer dan van logischen redeneertrant, van scherpzinnigheid en volharding bij zijn onderzoek, meer dan van helderheid der hem daarbij leidende begrippen. En de aangehaalde geschriften van den tweeden doorlezend, wordt hij getroffen door het feit dat deze... eene theorie voorop stelt. ZÖLLNER acht het mogelijk om de werkelijkheid der meest verbazende "spiritistische" verschijnselen te verklaren, ze met de gewone in verband en dus in overeenstemming te brengen, met behulp van de zoogenaamde "vierde dimensie". Wat men door deze laatste te verstaan heeft, doet hier minder tot de zaak, en ik mag mij dus ontslagen rekenen van de zeker niet gemakkelijke taak om dit den lezer duidelijk te maken. Genoeg zij het hier daarvan te zeggen, dat naar ik meen niemand haar voor meer dan een afgetrokken begrip kan houden, eene mathematische conceptie, waarvan de realiteit nog moet bewezen worden. Of nu het spiritisme veel kan winnen door eene poging om het met die conceptie in verband te brengen, is voor een onbevooroordeelde niet recht duidelijk. Toch schijnt ZÖLLNER daaraan zeer veel gewicht te hechten. Althans zoodra dit verband voor hem een uitgemaakte zaak is, werpt hij alle verdere behoedzaamheid en twijfel over boord, en voert als feitelijke bewijzen voor de werkelijkheid van spiritisme en magnetischen invloed aan, wat even goed lijnrecht tegenovergesteld zou verklaard kunnen worden.

Maar dit alles, het moge de beteekenis van CROOKE's en ZÖLLNER's steun voor het spiritisme ook nog zoo zeer verkleinen — tegen het spiritisme bewijst het niets. Dit zou volstrekt niet vallen, zelfs indien bewezen werd dat beider oordeel volstrekt geen waarde had. Iets geheel anders zou het zijn indien kon worden aangetoond, dat zij niet slechts *zich bedrogen hebben*, maar opzettelijk *bedrogen zijn*.

Dit laatste nu is, wat CROOKES aangaat, gebleken door feiten, die in Engeland bekend zijn geworden, maar daar weinig besproken zijn. Ik wensch die hier kortelijk mede te deelen.

De heeren GEORGE. R. SITWELL en CARL VON BUCH beschreven in de "Times", onder dagteekening van 10 Jan. 11., eene spiritualistische "Seance", die den vorigen dag had plaats gehad in de *British National association of spiritualists, Great Russellstreet, 38*. Reeds tweemaal vroeger was zulk eene door hen bijgewoond. Bij de eerste was het medium met groote zorg door een der onderteekenaars op een stoel achter een gordijn vastgebonden en hadden er geene "manifestatien" plaats gehad. Bij de tweede geschiedde dit binden op nieuw, maar nu onder toezicht en naar de aanwijzingen van den bestuursvoorzitter der *Association*. En toen volgde een "manifestatie". Een geest verscheen, die beschreven werd te zijn "Marie", een kind, dat op twaalfjarigen leeftijd gestorven was. Deze geest geleek in gestalte, spraak en gebaren, sprekend op het medium dat achter het gordijn nog altijd gebonden heette te zitten. Haar aangezicht was gesluierd. Hierdoor en door het feit, dat die geest onder haar wit kleed blijkbaar een corset droeg — wat voor een geest en vooral voor die van een twaalfjarig kind zeker opmerkelijk mocht heeten — werden de bezoekers in hun achterdocht bevestigd. Zij bezochten daarom op den 9den Januari de *association* op nieuw, ditmaal door nog twee vrienden vergezeld. Alles geschiedde juist als vroeger, maar toen de "geest" op nieuw was verschenen, trad een der genoemde heeren plotseling achter haar en sneed haar den terugtocht naar haar gordijn af, terwijl de andere dit openschoof en haar ledigen stoel met de kleederen die zij uitgetrokken had voor alle aanwezigen zichtbaar maakte. Een half verduisterde kaarsvlam, hoewel het eenige licht in het vertrek, veroorloofde toch om dit alles te onderscheiden. De kaars werd nu uitgedoofd en men ging in een ander vertrek, waar een der aanwezige "beambten" van de *associatie* zijn toevlucht tot grofheden nam, maar zonder veel indruk te maken. Geen der anderen had iets te zeggen.

Dit alles is op zich zelf nu niets anders dan één van de tallooze voorbeelden van bedrog in deze zaak. In ons vaderland heeft men nog wel sterker gezien. Men denke slechts aan de volkomen ontmaskering, door den heer CATTIE te Arnhem, van een bedrieger-spiritist. Maar wat in Engeland op het bovenstaande gevolgd is, geeft daaraan, naar het mij voorkomt, een vèr strekkende beteekenis. Op den 13den Januari zond de heer C. A. BURKE, secretaris van bovengenoemde "association" een brief aan de "Times", ter beantwoording van dien der HH. SITWELL en VON BUCH. Daarin wordt hun relaas in al het wezenlijke nauwkeurig (*substantially accurate*) genoemd, dus het gepleegde bedrog openlijk erkend. Dan volgen een paar vrij holle phrasen en eindelijk, om de associatie in eens en voor goed te verontschuldigen, het bericht dat het nu als bedriegster ontmaskerde medium niemand anders is dan Mrs. COMER, die, toen nog Miss FLORENCE COOK, *zoo volkomen en van alle zijden was op de proef gesteld en onderzocht* door Mr. CROOKES, F. R. S. De secretaris voegt daarbij:

"De proefnemingen van Mr. CROOKES strekten zich over een reeks van jaren uit, werden in zijn eigen huis en in tegenwoordigheid van zijn eigen gezin genomen onder voorwaarden, die alle bedrog schenen uit te sluiten. Zijne voorzorgen tegen dwaling waren inderdaad zeer zorgvuldig gekozen (*most elaborate*) en zijn getuigenis aangaande het door hem bewezene is publiek eigendom."

Het is mij niet bekend geworden dat CROOKES iets van het bovenstaande heeft tegengesproken. Maar als hij dit niet kon, dan heeft, naar ik meen, de wetenschap van hem van twee zaken één te verwachten. Of hij behoort op te geven waarom hij na het bekend worden van de bovenstaande daarvoor zoo bezwarende feiten, nog bij zijn getuigenis ten gunste van het spiritisme volhardt, of hij moet dit ridderlijk in-trekken.

Zoolang hij zwijgt hebben de natuurkundigen het recht om zijne opinie als volkomen onbeteekenend te beschouwen.

En zoolang ZÖLLNER zich op niets anders beroept, dan op zijne theorie en op wat hij gezien heeft van SLADE en HANSEN, twee in Nederland waarlijk niet schitterend bekende persoonlijkheden, zal ook zijn getuigenis, hier althans, voor niet veel kunnen gelden.

W. M. LOGEMAN.